

Gà trong ṭ c ng̣, ca dao

Tác Giả: Tụ Cḥng Hoàng Long Ḥi
Thứ Bảy, 18 Tháng 9 Năm 2010 07:16

Tôi bịt gà trong ṿn cḥng ṭ khi tôi còn nḥ. Tḥt ṿy, ṃy ai khi còn nḥ không bịt câu ca dao “Con gà c̣ c tác lá chanh...” trong Qục Văn Giáo Khoa Tḥ.

Năm 11 tụi, khi ng̣i anh c̣ tôi ḅ ḅt giam ṭi lao Tḥ a Thiên (sau ṇy là tṛng Lụt khoa Hụ), tôi pḥi đi thăm nuôi ṃt tụn hai ḷn, tịp tḥ ṣa, bánh mì, bánh ḳo, v.v... Nhà tôi ̣ thành pḥ Qụng Tṛ, nên tôi pḥi ngḥ ḥc vào Hụ, ̣ nḥ nhà bà con đ̣ đi thăm nuôi anh tôi. Ngoài nḥng ngày tḥ hai, tḥ năm là ngày đi thăm, nḥng ngày khác tôi cḥng làm gì c̣, đi cḥi lang thang theo lũ ḅn trong xóm. Cũng ṭt năm đó, năm Quý Ṣu, tôi không ṿ nhà đ̣c. Sau nḥng ngày cúng gị ḥm ṭt, xong x̣ đầu đó c̣ ṛi, các bà c̣ già trong xóm tḥng ṭ ḥp ̣ ṃt cái quán ṇc chè ṭi bên ḅ ḥ Tàng Tḥ trong thành ṇi Hụ, cḥ ṇy có ṃy cây sung ṃc g̣n nhau, có bóng mát, có ṃy cái gḥ g̣ dài.

Sau ṭt vài ḥm thì các bà c̣ ṭ ḥp ̣ đó đ̣ đánh bài Ṭi. Bài Ṭi, tḥng đánh trong nhà, ng̣i đánh ng̣i quanh ṃt chịc chịu trên gịng hay trên ḅ ván ng̣a. Khi các ng̣i đánh ng̣i trên ṃt cái cḥi cao ngang đ̣u ng̣i thì g̣i là bài cḥi. Khi các c̣ ng̣i trên nḥng cái gḥ g̣ nḥ ̣ đây thì g̣i là bài gḥ.

Bây gị thì Ṭt qua đã vài tụn, các c̣ không còn đánh bài gḥ nên ḥ ng̣i quanh ṃt bà đ̣ nghe bà ṇy đ̣c tḥ. Có ḷ các c̣ ít ng̣i bịt cḥ qục ng̣. Ng̣i đ̣c tḥ là ṃt ng̣i đàn bà tṛ ḥn ṃt chút, có ḷ ḥi tṛc có đi ḥc tịu ḥc nên đ̣c qục ng̣ cũng thông, mà ḷi đ̣c tḥ, bà bịt đ̣a gịng lên ḅng xụng tṛm nghe cũng hay ḷm. Chuỵn tḥ các c̣ tḥng nghe đ̣c ̣ đó là Ḥnh Tḥc Ca hay còn g̣i là tḥ Tḥt Tḥ Kinh Đô, (Có ng̣i đ̣c “Vè Tḥt Tḥ Kinh Đô”, ḥi gịng Ḥnh Tḥc Ca ṿy), (1) Thọi Khanh Châu Tụn, Ḅn Ṇ Thán, Ḷc Vân Tiên, Ṇ Tú tài, Nḥ Tḥp Ṭ Ḥu, Quan Âm Tḥ Kính, Phan Tṛn, Pḥm Công Cúc Hoa, v.v... Các bà c̣ ṭ ḥp ̣ đó ḥng ngày, nghe đ̣c tḥ, ụng ṇc chè ṭi (chè xanh).

Tôi tḥng đi cḥi lang thang, qua cḥ ṃy c̣ đó ṃt mình, đôi khi cũng ng̣i ḷi nghe và cũng xúc đ̣ng vì nḥng tình tịt đau đ̣n bụn bã trong tḥ.

Qụ tḥt, tṛc đó, tôi cḥa ṭng bịt xúc đ̣ng vì tịng gà gáy ban tṛa, ban sáng bao gị, ṃc dù khi còn nḥ ḷm, tôi đã nhe bài hát ṿ gà:

“Đêm đã sáng kia, gà ṣ pḥt c̣nh, ṛt ṛt, ṛc ṛc, chân tṛi ṛng đông. Kia sao mai đã ṃc...” (2)

Tôi còn nḥ tṛc đó ṃt năm, ṃt ḥm, khi ṃy bà cô già c̣a tôi ṭ quê ra đ̣ đám gị ba tôi, không hịu sao ṃy bà cô già không ng̣ đ̣c. Ṇa đêm ḥ ḍy ụng ṇc trà, ḳ chuỵn x̣a. Trong khi đang ng̣ ṃ màng, tôi nghe ṃt bà cô đ̣c câu tḥ “Con gà nó gáy o o, Pḥi thuỵn ông Tṛng đ̣a cô tôi ṿ cùng!” Có pḥi đó là hai câu tḥ trong truỵn Pḥm Công Cúc Hoa, nói ṭi lúc Pḥm Công thi đ̣u tṛng nguyên mà Cúc Hoa thì đã qua đ̣i.

Có ḷ câu tḥ nghe ṇa đ̣c ṇa ṃt trong c̣n ng̣ ngon đã ám ̣nh tôi, khịn tôi tḥy đ̣c cái

Gà trong tiếng ga, ca dao

Tác Giả: Tu Ch&#ng Hoàng Long H&#i
Thứ Bảy, 18 Tháng 9 Năm 2010 07:16

hay c&#a tiếng gà trong th&#?

Cũng vì vậy, trong những ngày sau tết, tôi ghé l&#i quán n&#c chè c&#a bà c&# già bên m&#y g&#c sung đ&# nghe đ&#c th&# và cũng đ&# nghe tiếng gà gáy trong th&# Ph&#m Công Cúc Hoa.

B&#y gi&# Ph&#m Công đi đánh gi&#c xa, Cúc Hoa đã qua đ&#i. Hai đ&#a con c&#a Ph&#m Công và Cúc Hoa là Nghi Xuân và T&#n L&#c &# v&#i bà dì gh&# là Tào Th&#. Bà n&#y n&#i tiếng đ&#c ác, đánh đ&#i hai đ&#a con riêng c&#a ch&#ng ra kh&#i nhà. Hai đ&#a nh&# đi xin ki&#m ăn. T&#i l&#i chúng tìm ra m&# m&#. Ba m&# con ng&#i ôm nhau than th&# khóc lóc. T&#i khi có tiếng gà gáy sáng, thì ng&#i m&# ph&#i v&# l&#i cõi âm (3). Cũng m&# con chia tay r&#t c&#m đ&#ng:

Còn đang than th&# n&# non
Xóm xa gà đã &#n &#n gáy lên
“Hai con &# l&#i cho yên
M&# v&# âm ph&# cõi tiên đ&#y mà”

Cúc Hoa n&#c m&#t r&#ng r&#ng
Nghe gà gáy gi&#c mà lòng tái tê
L&#y khăn ph&# m&#t x&#a kia
Vi&#t th&# đ&# l&#i v&#n vi trách ch&#ng”

&# n&#c ta, khu nghĩa đ&#a th&#ng &# xa xóm nhà dân, nên trong th&# m&#i vi&#t “Xóm xa”. Tiếng gà làm Cúc Hoa nghĩ t&#i vi&#c xa con nên “n&#c m&#t r&#ng r&#ng”. Bà l&#y cái khăn ng&#i ta ph&# m&#t bà lúc bà ch&#t đ&# vi&#t m&#t b&#c th&# g&#i l&#i trách ch&#ng.

Đâu có ph&#i m&#t mình Cúc Hoa “n&#c m&#t r&#ng r&#ng” b&#i vì khi đo&#n th&# đó đ&#c đ&#c lên, các bà c&# già cũng l&#y tay g&#t n&#c m&#t v&#y. Sau n&#y, m&#i khi nghe c&# quan tuyên truy&#n tán t&#ng v&# M&# Vi&#t Nam, tôi không rõ bà M&# Vi&#t Nam c&#a b&# Thông Tin Chiêu H&#i nh&# th&# nào, nh&#ng v&#i tôi, tôi th&#ng nghĩ đ&#n m&# tôi và các bà c&# già nghe đ&#c th&# Ph&#m Công Cúc Hoa &# bên c&#nh nh&#ng g&#c sung bên h&# Tàng Th&# n&#y.

Gà cũng đóng m&#t vai trò gi&#ng nh&# “ng&#u đ&#u mã di&#n” (đ&#u trâu, m&#t ng&#a) đ&#i âm ph&#. Nh&#ng ng&#i đ&#c ác, nh&# Tào Th&#, khi ch&#t xu&#ng âm ph&# cũng b&# gà tr&#ng ph&#t nh&# trong truy&#n Ph&#m Công Cúc Hoa:

“Th&#y c&#nh hành t&#i ngoài sân
Ch&# đ&#u c&#a đo&#n r&#c đ&#n th&#t x&#ng
Hóa ra là b&#n c&#p đ&#ng
Ch&#t xu&#ng ph&#i t&#i ng&#c tr&#ng Diêm la
Đàng kia có m&#t đàn gà
M&# dài c&#a s&#c l&#y đà xông vô
M&# lia l&#a m&#t b&#n tù
T&# chi g&#ng ch&#t đ&#u u m&#t b&#m
Cõi tr&#n tham l&#i còn thâm
Th&#y tr&#ng gà &#p li&#n c&#m h&#t đi
Cho nên th&#c xu&#ng âm ty
B&#t cho gà m&# thân thi đêm ngày

Gà trong t c ng , ca dao

Tác Giả: Tu Ch ng Hoàng Long H i
Thứ Bảy, 18 Tháng 9 Năm 2010 07:16

Rõ ràng d i âm ph có gà, Diêm V ng dùng gà đ tr ng ph t ng i ác. Nh ng ch c chi Diêm Vu ng không khoái th t gà và lâu lâu b o b i b p b t gà làm th t n u cháo ăn ch i.

Còn trên Thiên Đình thì sao?

Ng c Hoàng Th ng Đ cũng có nuôi gà v y!

Khi cóc d n m t đoàn quân lên ki n Tr i vì Tr i lâu ngày không m a làm cho trăm loài d i d ng gian kh n kh . Vì nh ng l i nói c ng c i c a Cóc, Ng c Hoàng Th ng Đ b c l m, bèn sai gà c a Tr i ra m ch t chú Cóc h n x c kia. Gà Tr i t ng d ăn, hung hăng xông t i thì Cóc ra l nh cho Cáo. Cáo ch m t i c n c gà tha đi m t. M t gà, không bi t Tr i có ra l nh cho v Tr i là bà Tây V ng M u xông ra ch i cóc nh H ng Đào ch i m t gà hay không, nh ng có đi u Ng c Hoàng Th ng Đ ch c ph i nuôi con gà khác đ có gà n u cháo ăn ch i!

Gà không ch trong tình c m, sinh ho t ăn u ng c a ng i Vi t mà còn n m trong nh ng n d , ví von nói lên trí khôn c a ng i Vi t. Cái trí khôn đó, th ng xu t hi n trong t c ng .

Ví d , khi t tiên chúng ta nói “Gà nhà bôi m t đá nhau” là mu n nói t i tình nghĩa anh em, ch em, s xáo tr n, tranh đ u, giành gi t nhau gi a nh ng ng i trong gia đình, h hàng.

Khi còn nh , cha m còn m nh kh e, nuôi n ng các con thì không sao. Đ n khi cha m già, có ít nhi u tài s n đ l i thì anh ch em tranh giành, th a ki n nhau. Anh em ru t “mu i m t” đ a nhau ra tòa, gi ng nh “Gà nhà bôi m t đá nhau!” v y. Mu n gà m t sân đá nhau, ph i l y l ngh bôi m t chúng, không bi t nhau chúng m i ch i nhau. Ng i cùng m t nhà đ u đá nhau, không c n bôi m t! Ng i còn thua gà!!!

l ng c Phan (b i Châu) trên đ u gi c B n Ng , c có d ng bia cho hai con chó c a c . C khen r ng “Th y không ph i ch , th i xem b ng c u thù, ch ng bao gi vì mi ng ngon d n d , thi t là trí đó.

Ý c Phan mu n phê phán nh ng ng i theo Tây, không trung thành v i đ t n c. H còn thua... chó. H chính là nh ng ng i t c ng g i là “Cống r n c n gà nhà”. Con gà cũng bi t b o v “giang s n” c a mình, không cho gà l đ n c p đ o t hay “khai thác” m nh v n c a chúng. V y nên ông bà m i b o r ng “Chó th nhà, gà th v n.” Không ph i th , có th thay ti ng b ng ti ng gi . “Chó gi nhà, gà gi v n.” Đó ch là m t cách nói. Nh ng k không bi t phân bi t cái đúng cái sai thì g i là “gà m ”. Ngu ng c làm không xong vi c gì đ c c thì g i là “gà ch t”. Đó cũng là m t th “gà đ ch, gà toi”.

Ng i Vi t r t hi u khách, khi có khách xa đ n nhà thì lo làm v t, làm gà đ i khách: “Khách đ n nhà không gà thì v t”. Bây gi , vẫn minh h n, và đ ti n l i h n thì m i nhau ra nhà hàng.

Nguy n Khuy n có khách đ n nhà, nh ng không có gì đ i đ ng khách đ c, bèn làm bài th “B n đ n ch i nhà” đ “t l i” r t khéo:

“Đã b y lâu nay bác đ n nhà
Tr th i đi v ng, ch th i xa.
Ao sâu n c c khôn chài cá,
V n r ng rào th a, khó đ i gà.
C i ch a ra cây, cà m i n ,
B u v a r ng r n, m p đ ng hoa.
Đ u trò ti p khách tr u không có,
Bác đ n ch i đây ta v i ta.

Gà trong t c ng , ca dao

Tác Giả: Tu Ch ng Hoàng Long H i
Thứ Bảy, 18 Tháng 9 Năm 2010 07:16

Vì c ăn u ng là đi u d gây m t lòng. T c ng b o là “Mi ng ăn là mi ng t i tàn, M t ăn m t mi ng l n gan lên đ u.” Hu ng gì b n c Nguy n đ thăm mà... không đ c m i ăn gì c : Ch thì xa, cá không l i đ c, gà không b t đ c. B u m p cũng không. Th m chí “Mi ng tr u là đ u đ u câu chuy n” cũng không có n a. C ch có m t t m lòng v i b n. Đ i v i ng i Vi t, “m t t m lòng” là đ r i.

Các cô, các bà th ng hay ganh nhau, tranh c nh nhau r ng “tao đ p h n nó, nó x u h n tao” thì cũng gi ng nh “Gà ghét nhau ti ng gáy” (t c ng -tn). Nh ng bà cô nào hay khoe khoang cái tôi thì b g i là “Gà múa m ” (tn). T c x a, khi hai bên ký k t đi u gì, bán đ t bán nhà... thì ký m t t h p đ ng, “thu n mua v a bán”, coi nh ai cũng đ c l i. Đ m ng cái “th ng l i” đó, ng i ta th ng làm gà đ “liên hoan”. Vì v y m i có câu t c ng “bút sa, gà ch t”. Trong nhà gia ch th ng nuôi gà, v t, heo dê. Heo dê là súc, khác v i gà v t là c m đã đành mà ngay gà v t cũng khác nhau. Gà s ng trên khô, v t s ng d i n c. Vì v y, n u ông ch bà ch nói gì khác nhau thì t c ng b o là “Ông nói gà, bà nói v t.”

T c ng có câu “Trông gà hóa qu c”. Chim qu c, còn g i là chim cu c (Ai xui con cu c g i vào hè - Nguy n Khuy n), theo dã s là hi n thân c a Vua Th c Phán b m t n c. Chim qu c gi ng nh ng nh h n gà, không thu n hóa đ nuôi trong nhà đ c, th ng xu t hi n b i tre, b rào. Ng i ta đ l m v i gà. Trong Ph m Công Cúc Hoa cũng có câu:

Phu nhân nén ti ng th dài

L c đ u x ng gi ng nói ngay m t h i:

"R ta đồ đ c cao ngôi

Có đâu con nó cu c đ i lang thang

T ng công suy ng m l ng nh ng

Trông gà hóa cu c, nhìn th ng thành ông

Cho tr bát g o là xong

G i là có chút t lòng xót xa”.

Cũng gi ng nh chim cu p tr ng chim tu hú, đôi khi ng i ta cũng cho gà mái p tr ng v t. Khi tr ng n ra thành v t, l i xu ng n c, gà “m ” đi trên b ki m m i kêu “t c t c”. V con th y th cũng ch y lên v i m gà, trông cũng đ m m nh m con th t. Ng i thì khác. M y bà dì gh th ng ghét và r y la con ch ng, nên ca dao m i b o “M gà con v t chít chiu, M y đ i dì gh nâng niu con ch ng.” V y là ng i mà còn thua gà đ y nhé!

Khi ai nói m t đi u gì không đúng v i s th t, thì ng i ta b o r ng “B t trên tòa gà nào m m t!” Nh ng ng i con trai thi u tài cán, không dám xông pha ra v i đ i, ch quanh qu n trong nhà, s ng nh cha m , nh anh chàng Thân trong ti u thuy t “Đo n Tuy t” c a Nh t Linh thì đúng là “Gà què ăn qu n c i xay.”

Đi u hâu th ng bắt chim chích ăn th t, cũng nh khi gà m th y có đi u hâu đ o l n trên tr i thì lo g i gà con t i, núp d i hai cánh gà m đang xòe ra che cho gà con. Ca dao có câu đùa, nói ng c:

.....

“Chim chích cán c đi u hâu

Gà con tha qu bi t đâu mà tìm,

Bong bóng thì chìm,

G lim thì n i.

Gà trong t^h c ng^h, ca dao

Tác Giả: Tu Ch^hng Hoàng Long Hⁱ
Thứ Bảy, 18 Tháng 9 Năm 2010 07:16

[REDACTED]